

2017'de Telekomünikasyon Yatırımları Düştü, Vergi Yüğü Arttı BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİ YOKSULLUĞU BÜYÜYOR

Elo. Hab. Müh. Alpaslan Güzelış
EMO BİT Komisyonu Başkan Yardımcısı
alpaslan.guzelis@emo.org.tr

Telekomünikasyon alanında 2017'de yaşanan en önemli gelişme, Türk Telekom özelleştirmesinin çökmesi ve özel sektöre devredilen yüzde 55'lik hisselerin akıbetinin belirsiz hale gelmesidir. Oger Grubu'nun yaşadığı mali kriz, özelleştirme bedeli için alınan banka kredileri karşılığında hisselerin rehin edilmesinin yarattığı kriz, 2017'ye damgasını vurdu.

Türkiye'de telekomünikasyon alanının lokomotif ve 175 yıllık mirasa sahip Türk Telekom'un AKP tarafından özelleştirilmesinin üzerinden yaklaşık 12 yıl geçmiştir. Özelleştirme öncesinde karlı ve Kurumlar Vergisi rekortme-

ni olan Türk Telekom'un yüzde 55'lik hissesiyle yönetimini devralan Oger Telekom (OTAŞ), özelleştirme bedelini de Türk Telekom hisselerini ipotek ederek aldığı krediyle ödemiştir.

Özelleştirme bedelini ödemek için aldığı kredi karşılığında rehin verdiği Türk Telekom hisselerinin satışı gündemde olan Oger Grubu, 11 yıl önce 6.5 milyar dolara aldığı Türk Telekom'dan aynı süre içerisinde 5.7 milyar dolar kâr payı kazandı. Kendi şirketinde temettü dağıtımını yapabilmek için de Türk Telekom hisselerini rehin verdiği krediyi 2013'te yeniden yapılandırılan Oger Grubu, borcun yükünü Türk Telekom hisseleri üzerinde bıraktı. EMO'nun Türk Telekom'un açıkladığı mali raporları dikkate alarak, ortalama yıllık döviz kurları üzerinden yaptığı, hesaplama göre; Oger Grubu, Türk Telekom'daki yüzde 55'lik hissesi karşılığında 10 yılda 5.7 milyar dolar kâr payı kazandı. 2016'de ise aşırı borçlandırılan Türk Telekom, döviz kuru yükselişinde etkisiyle, geliri düşmemesine ve faaliyet karı artmasına rağmen, zarar etti.

İmtiyaz sözleşmesi ile 14 Kasım 2005 tarihinde 21 yıllığına devraldığı Türk

Telekom'daki yüzde 55 hissesi için; Oger Grubu faiz dahil toplamda 7 milyar dolar ödeme yapmıştır. Burada ilginç olan devir aşamasında peşin ödeme yapsa, teklif fiyatı olan 6 milyar 550 milyon dolar üzerinden yüzde 5 indirim yapılacak olmasına rağmen Oger Grubu, bu olanaktan yararlanmamıştır. Çünkü peşin ödeme yapacak parası bulunmamaktadır. Bunun yerine yüzde 20 peşin, kalanı LIBOR+2.5 faizle 5 taksitte ödeme seçeneğini kabul etmiştir. Yalnızca yüzde 20 peşinatı, 1 milyar 310 milyon dolar ödeyerek Türk Telekom'u devralmıştır. Böylece Türk Telekom hisselerini rehin vererek kredi bulma olanağına kavuşan Oger; 1 milyar 431 milyon dolarlık da 2006 yılında taksit ödemesi yapmıştır. Bu aşamada Oger; Türk Telekom'un yüzde 19.8 hissesini Citicorp Trustee'ye rehin vermiştir. Ardından Oger Grubu, 23 Mart 2007 tarihinde 3.5 milyar dolar tutarında kredi alarak Türk Telekom özelleştirme bedelinin kalan borcu olan 4 milyar 192 milyon doları öderken; bu kredi karşılığında da Türk Telekom'da kalan tüm hisselerini Citicorp Trustee'ye rehin bırakmıştır. Oger Grubu, 22 Mayıs 2013 tarihinde de 4 milyar 478 milyon dolar ve 211 milyon 970 bin Avro kredi kullanmış; yine Türk Telekom hisselerini teminat olarak rehin vermiştir. Oger Grubu tarafından bu kredinin kullanım amacı

**OTAŞ Net Temettü Geliri
(Türk Telekom A Grubu Hisselerinden)**

Dönem	TL	Dolar Kuru	Dolar
2016	-	-	-
2015	462.472.592	2,72	170.025.438
2014	1.012.469.412	2,1879	462.767.001
2013	501.672.145	1,7925	279.872.884
2012	1.327.303.902	1,7925	740.476.375
2011	1.043.088.962	1,67	624.604.169
2010	1.234.178.500	1,5004	822.588.245
2009	874.341.751	1,547	565.185.360
2008	819.586.337	1,2929	633.908.267
2007	1.423.060.000	1,3015	1.093.391.522
2006	441.656.000	1,4311	308.610.799
Toplam	9.139.829.602		5.701.430.060

ise "mevcut borçların refinansmanı ve vadesinin uzatılması ve bu yolla

Türk Telekom Gelir-Yatırım Oranı (Milyar TL)

	Net Satış Geliri	Yatırım	Oran (Yüzde)
2006	7,10	0,55	7,81
2007	7,52	1,03	13,73
2008	7,73	1,38	17,78
2009	7,70	1,21	15,78
2010	7,34	1,10	14,98
2011	7,19	1,37	19,05
2012	7,85	1,43	18,22
2013	7,77	1,37	17,63
2014	7,7	1,01	13,12
2015	7,94	1,22	15,37
2016	8,97	1,44	16,05
2017*	4,8	0,44	9,17
Toplam	89,62	13,56	15,13

*2017 verileri sadece ilk 6 ayı kapsamaktadır.

hissedarlarımıza temettü ödenmesi" olarak Kamu Aydınlatma Platformu'na bildirilmiştir.

Özelleştirme sonrası sonucunda 11 yıl Türk Telekom'u istediği gibi işleten Oger Grubu, kar paylarını cebine koyup götürmüş, ama borcu nedeniyle Türk Telekom hisseleri kreditorlerde ve bankalarda rehin kalmıştır. Oger Grubu'nun aldığı kar paylarını en azından Türk Telekom hisselerini rehin verdiği kredinin borçlarını ödemesinden kullanması sağlanamamıştır. Türk Telekom'dan kazandığı kârı, öncelikle Türk Telekom hisselerinin rehinden kurtulabilmesi için borç ödemesinde kullanması gereken Oger Grubu'nun 2013'de bir kez daha yine hisseleri rehin vererek refinansman adı altında daha fazla borçlanmasına olanak sağlanmıştır. Türk Telekom'un bir önceki yıla göre daha fazla net satış geliri elde etmesine rağmen, 2016 için zarar açıklaması, açığın gelir düşüşünden çok diğer finansal sebeplere dayandığını işaret etmektedir. Bu yapısal sorunun önümüzdeki yıllarda da yatırım

miktarlarına yansması kaçınılmaz görülmektedir.

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'nun (BTK) Pazar Verileri Raporu'nda yer alan bilgilerin derlenmesiyle Türk Telekom'un diğer grup şirketleri ve Avea hariç olmak üzere 2006 yılı ve 2017'nin ilk 6 aylık dönemini kapsayan net satış geliri 89,62 milyar TL olarak hesaplanmaktadır. Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına (UFRS) göre düzenlenen raporlarda aynı dönem için yer alan toplam yatırım miktarı ise 13,56 milyar TL'dir. Özelleştirilmesinin ardından halen kamuya ait yapıyı kullanan ve bu altyapıyı geliştirerek, görev süresi sonunda yeniden kamuya devretmesi gereken Türk Telekom'un özelleştirme sonrası elde ettiği gelirin yalnızca yüzde 15.13'üne denk gelecek bir kaynağı yatırım için ayırması dikkat çekicidir. Türk Telekom'un 2016 yılında zarar etmesi ve temettü dağıtamamasının sonrasında; 2017'nin ilk 6 ayında ise yatırım oranı yüzde 9,17'ye kadar düşürülmüştür.

Alt Yapı Gelişimi Sekteye Uğradı

BTK'nın 2017 Yılı 2. Çeyrek Üç Aylık Pazar Verileri Raporu'na göre

Toplam İnternet Abone Sayıları

Bağlantı Türü	Abone Sayısı	Payı (Yüzde)
xDSL	8.106.051	12,2
Mobil Bilgisayardan	1.092.758	1,6
Mobil Cepten	54.237.327	81,6
Mobil Toplam	55.330.085	83,3
Kablo İnternet	780.127	1,17
Eve Kadar Fiber	853.023	1,28
Binaya Kadar Fiber	1.227.522	1,85
Fiber Toplam	2.080.545	3,13
Diğer	139.635	0,21
Toplam	66.436.443	100

Türkiye'de telekomünikasyon altyapısı için kritik önemde olan fiber hat uzunluğu toplamda 304 bin 530 kilometre uzunluğuna ulaşmıştır.

Söz konusu altyapının 63 bin 941 kilometresi alternatif işletmecilere ait iken, Türk Telekom'un ise 240 bin 589 km fiber altyapısı bulunduğu ve bu altyapının yaklaşık 123 bin 234 kilometresi omurga, kalan kısmının ise erişim amaçlı kullanıldığı bilgileri yer almaktadır. Raporda yer alan internet aboneleri sayılarına bakıldığında ise fiberin toplamda yüzde 3.13'lük payı bulunduğu görülmektedir. Abonelerin yüzde 83.28'inin cep telefonu şebekeleri üzerinden internete erişim sağlaması, sabit şebekenin gelişimi açısından soru işaretlerini artırmaktadır.

Fiberde Geri Kaldık

Raporda yer alan "OECD genelinde ağırlıklı ortalama penetrasyon oranı Aralık 2016 itibarıyla DSL için yüzde 12.9, kablo için yüzde 9.8 ve fiber için yüzde 6.4 seviyesinde gerçekleşmiştir. Türkiye'de ise Haziran 2017 itibarıyla sabit genişbant internet penetrasyonunun DSL için yüzde 10.2, kablo için yüzde 1 ve fiber için yüzde 2.6 seviyesinde olduğu görülmektedir" ifadeleri başta fiber olmak üzere sabit genişbant altyapısı anlamında geride kaldığımızı ortaya koymaktadır. Ana altyapı işletmecisinin Türk Telekom olduğu alanda fiber için OECD ülkelerinin 6 ay önce ulaştığı ortalamanın yarısına bile Türkiye'nin ulaşamamış olması, şebekenin gelişimi açısından özelleştirme döneminde ciddi risklerin oluştuğunu ortaya koymaktadır.

Veriler ve gelişmeler özelleştirilmesinin ardından Türk Telekom'ın ana gündeminin alt yapı yatırımlarından daha çok mali tablolar, karlılık ve temettü dağıtımı gibi konuların oluşturduğuna göstermektedir. Telekomünikasyon alt yapısının büyük ölçüde elinde bulunduran Türk

Telekom, şebekeyi alternatif işletmecilerle paylaşma noktasında da sorunlara yol açmıştır. Bugün geçmişte "kamu tekelinden kurtulma" savıyla özelleştirme sürecine destek olmuş diğer telekomünikasyon şirketleri de Türk Telekom'dan şikayet eder hale gelmiştir. İmtiyaz sözleşmesine göre Türk Telekom'un herhangi bir ayırım yapmadan diğer işletmecilerden gelecek erişim ve/veya bağlantı taleplerine teknik olarak mümkün olduğu derece cevap vermesi gerekmektedir. Türk Telekom'un altyapı ihtiyaçlarına yönelik taleplerine yanıt vermemesi nedeniyle şirketler şikayet halinde olmalarına rağmen bugüne kadar resmi bir süreç işlememiştir. Hükümetin ilişkileri nedeniyle Türkiye'nin iletişim altyapısı açısından büyük bir açmaz yaratan bu sorun daha da büyümüş, öyle ki şirketler artık ikinci bir altyapı yatırımı yapma yoluna girmiş bulunmaktadır. Turkcell, Vodafone, Türksat ve TELKODER üyesi işletmeciler başta fiber olmak üzere altyapı için Ortak Altyapı Şirketi (OAŞ) kurmak üzere 2017'de çalışmalarına başlamışlardır. Bu durum, BTK'nın üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirmediğinin, Türk Telekom'un siyasi bağlantıları nedeniyle kollandığının açık göstergesidir. Ülke kaynakları ikinci bir altyapı yapılarak boşa harcanacaktır. Kaynakların sağlıklı kullanımı ve alt yapı maliyetlerinin düşürülerek, yurttaşların bilgi ve iletişim tekno-

lojilerine erişiminin kolaylaşması ve ucuzlaması için siyasi iktidarın imtiyaz sözleşmesi ve imtiyazlı hissesinden gelen yetkilerini kullanması gereklidir. Türkiye'nin iletişim altyapısını ataletle iten ve 2017'de kronik hale geldiği orya çıkan, bu belirsizlikten bir an evvel kurtarılması zorunludur. İletişim altyapısının eşit ve adil bir şekilde, kullanıcı yararına kullanımının sağlanmalıdır.

Vergi Yükü Artırıldı

EMO Bilgi ve İletişim Teknolojileri Komisyonu'nun hazırladığı Bilgi ve İletişim Teknolojileri Yoksulluğu Raporu'nda Türkiye'deki alt yapı eksikliklerine dikkat çekilerek, bilgi toplumu'na dönüşümde önemli kriterler olan erişim ve kullanım endekslerinde geriye düştüğümüze ilişkin bilgiler yer almıştı. Uluslararası Telekomünikasyon Birliği'nin (ITU) verilerine göre; Türkiye BİT Geliştirme Endeksi'nde 2016 yılında bir önceki yıla göre 1 basamak gerileyerek 70. sırada yer alabildi. BİT Geliştirme Endeksi'nin alt endekslerine bakıldığında ise Türkiye erişim endeksinde 81'inci olabilirken, kullanım endeksinde ise 76. sırada yer alabildi. Türkiye alt endekslerden bir diğeri olan beceri endeksinde ise 39. olarak görece üst sıralarda yer aldı. Toplumun eğitim seviyesinin değerlendirildiği ve bir anlamda BİT teknolojileri için hazır bulunuşluk seviyesine göre yapılan sıralamada üst sıralarda çıkılmasına

rağmen altyapıya erişim ve kullanım kriterlerinde oldukça geride kalmamız, genel endekste de geriye düşmemize neden oldu. Geriye düşmemizin temel nedenlerinden biri alt yapı eksikliklerinden dolayı yaşanan erişim sorunları ve yüksek vergiler nedeniyle BİT kullanımındaki düşüklüktür. Cihazlar üzerindeki ÖTV yüküne ek olarak, 2016 sonunda TRT Bandrolü eklenmiştir. 2017'de ise TRT bandrol bedelleri yüzde 10'a yükseltildi.

TRT'nin talebi üzerine Bakanlar Kurulu'nun 2016/9594 sayılı kararı ile yolcu beraberinde ticari amaç dışında ülkeye getirilen cihazlara 2017 için ek vergi getirilmesi kararlaştırıldı. Karara göre; İnternet bağlantısı olan cep telefonlarından 20 Avro, bilgisayarlardan 10 Avro sabit vergi alınacak. Böylece bu cihazların yurtiçinde satılması durumunda satış fiyatına eklenen yüzde 10'luk TRT bandrolü yolcu beraberinde getirilen cihazlar için

Akıllı Cep Telefonu Üzerindeki Vergi Yükü

Satış Bedeli (Vergiler Hariç):	1000 TL
ÖTV (Yüzde 25)	250 TL
TRT Bandrolü (Yüzde 10):	100 TL
KDV Matrahı:	1350 TL
KDV (Yüzde 18):	243 TL
Toplam:	1593 TL
Toplam Vergi Tutarı:	593 TL
Vergi Yüzdesi:	59,3

Avro olarak sabit olarak uygulanacak. Kararının 26 Kasım 2017 tarihi gibi yılın son günlerinden alınması, uygulamanın geçici olarak başlatan Özel İletişim Vergisi (ÖİV) gibi önümüzdeki yıllarda da sürdürüleceğine işaret etmektedir. Önümüzdeki yıl için Aralık ayı sonunda Bakanlar Kurulu'nun yetkisi kapsamında yeni bedellerin belirlenmesi beklenmektedir.

Bilgi toplumuna dönüşüm için anahtar işlevi gören cihazlar ve hizmetler üzerindeki vergi yükünün TRT bandrolü gibi yeni uygulamalarla artırılması erişimi güçleştirirken, kullanımın yaygınlaşmasına engel olmaktadır. Söz konusu gelişmeler dünyanın geri kalanından farklı olarak Türkiye'de yeni bir yoksul kesimin varlığına işaret etmektedir. Gelir seviyesinin benzer olduğu ülkelerde, ülkemizden daha yaygın bir kullanım olması, bu hizmetlerin yurttaşlara maliyetini araştırmamızın en önemli nedenlerinden biridir.

Vergiler hariç 1000 TL etiketi bulunan bir telefonun maliyeti ise ÖTV, KDV ve TRT Bandrolü dahil olmak

üzere 1593 TL'ye kadar yükselmektedir. Bu rakam 1000 TL'lik akıllı cep telefondan yüzde 60'a ulaşan bir vergi yükü olduğunu ortaya koymaktadır.

Kendi geliştirdiği teknolojiyi kullanan bilgiye ve Ar-Ge'ye dayalı katma değeri yüksek ürünler üreten bir sanayileşme modelini hayata geçirebilmemiz için bilgi teknolojilerine erişim maliyetlerini hızla aşağıya çekmemiz gereklidir. Sosyal politikalar kapsamında toplumun yoksul kesimlerine yönelik olarak yürütülen çalışmaların kapsamına bilgi teknolojilerine erişim de alınmalıdır. Ülke geleceği ve yoksullukla mücadele açısından oldukça stratejik olan cihaz ve hizmetlerin her haneye girmesi sağlanmalıdır. Cihaz temini ve hizmet sunumunda oluşan maliyetlere ilişkin de tüm alanı kapsayacak şekilde kamu yararına denetimler yapılarak, makul fiyatların oluşması sağlanmalıdır.

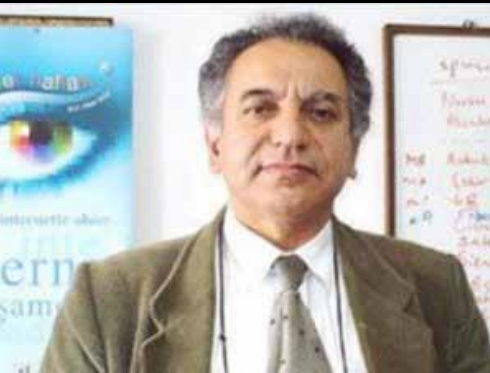
Geçtiğimiz yıl, sektörün lokomotif konumunda olan Türk Telekom'un da yaşanan çöküş belirginleşmiş, alt yapı eksiklikleri daha yüksek sesle dillendirilmeye başlanmıştır. 2017'de yaşa-

nan yatırım düşüşü ve artırılan vergi yükü nedeniyle Türkiye'nin hızla "Bilgi ve İletişim Teknolojileri Yoksulluğuna" sürüklendiği bir dönemin başladığının işaretleri verilmiştir. Tüm dünyada endüstri 4.0 ve yapay zekanın uygulamalarının yaşama geçmeye başladığı bu dönemde, telekomünikasyon alt yapısı eksiklikleri ülkemizi, ne yazık ki dünyanın yoksulluğuna talip hale getirmiştir. Kullanıcıların hizmetlere kaliteli ve ucuz bir şekilde erişim hizmeti verilmesi için kamu idaresinin, vergileri kaldırmanın yanında sektörün gelir rakamlarını büyütmeyi esas alan politikalar yerine, maliyetlerle orantılı fiyatlandırma ile tüm kesimlere hizmetlerin sağlıklı olarak sunulmasını sağlayacak düzenlemelere yönelmesi gereklidir.

Kaynakça

- EMO Bilgi ve İletişim Teknolojileri Yoksulluğu Raporu, 2016
- EMO Türk Telekom Özelleştirmesi Raporu, Kasım 2017
- BTK 2017 Yılı 2. Çeyrek Üç Aylık Pazar Verileri Raporu

Mustafa Akgül'ü Yitirdik...

Ülkemizde İnternet ve özgür yazılımın gelişiminin öncü isimlerinden olan, "Türkiye'de İnternetin Babası" olarak anılan Doç. Dr. Mustafa Akgül, 14 Aralık 2017 tarihinde aramızdan ayrıldı.

Linux Kullanıcıları Derneği ve İnternet Teknolojileri Derneği'nin kurucularından olan ve bu kurumlarda başkanlık görevini de üstlenmiş olan Mustafa Akgül, 1970 yılında ODTÜ İnşaat Mühendisliği ve 1974 ODTÜ Matematik/Yöneylem mezunuydu. 1981 yılında da Kanada'da Waterloo Üniversitesi'nden doktora derecesini alan Akgül, son olarak Bilkent Üniversitesi'nde ders veriyordu.

Türkiye'de her yıl düzenlenen İnternet Haftası'nın mimarı olan, İnternet Kurulu, Kamunet Teknik Kurulu ve Türkiye Bilişim Derneği

Yönetim Kurulu üyeliği yapan Akgül, ilk basılı Türkçe İnternet kitabı olan "İnternet: Bilgiye Erişimin Yeni Araç ve Olanakları"nın yazarıydı.

Mustafa Akgül'ün İnternet ve özgür yazılım için verdiği mücadelenin gelecek nesillere de örnek olacağına inanıyor, tüm halkımıza başsağlığı diliyoruz.